

ΓΝΩΜΗ

Καρνάγιο, όχι Φιγκαρό

ΤΟΥ ΑΛΕΞΗ ΣΤΑΜΑΘΗ

Λένε πως ο τίτλος σε ένα άρθρο είναι ένας φακός που φωτίζει τη συνέχεια ως το τέλος. Για να δούμε.

Για χρόνια, η λέξη «Καρνάγιο» για εμένα σήμαινε το ομώνυμο κλαμπ στις Σπέτσες, όπου πέρασα ουκ ολίγες εφηβικές ιλιγγιώδεις νύχτες. Το Καρνάγιο αντικατέστησε η ντισκοτέκ Φιγκαρό και η κατάσταση μετατέθηκε στο πιο «καρεκλάδικο», όπως λέγαμε τότε εμείς οι ροκάδες. Όμως, όπως μαθαίνουμε με μια απλή αναζήτηση, το θέμα είναι πολύ πιο ενδιαφέρον. Το καρνάγιο (ιταλικά: carenaggio < carenare + -aggio < carena < λατινικά carina) ή αλλιώς «ταρσανάς» είναι όρος της ναυτικής γλώσσας που έχει λατινική - ενετική προέλευση. Είναι οι χώροι εργασίας όπου φτιάχνουν, επισκευάζουν και συντηρούν παραδοσιακές βάρκες από ξύλο. Υπήρχαν στο νησί πριν από το 1821 και λέγεται πως οι σπετσιώτες τεχνίτες κατασκεύαζαν σε αυτά πολλά από τα πλοία της Ελληνικής Επανάστασης.

Οι έλληνες ξυλουργοί πλοίων κατασκευάζουν ξύλινα σκάφη εδώ και γενιές. Εμφυσούν ζωή σε αιωνόβιες βάρκες με τα επιδέξια χέρια και το πάθος τους. Οι караβομαραγκοί, γνωστοί ως «καλαφάτες», είναι οι θεματοφύλακες αυτής της διαχρονικής παράδοσης. Με τη γνώση της ξυλείας που διαθέτουν, δίνουν ζωή στις πρώτες ύλες, μετατρέποντάς τες σε όμορφα σκαριά που είναι ταυτόχρονα λειτουργικά αλλά και πλωτά έργα τέχνης. Έχουν μάθει την τέχνη τους από τους πατεράδες και τους παππούδες τους, μεταδίδοντας δεξιότητες από γενιά σε γενιά.

Τα αποτελέσματα είναι κομψοτεχνήματα παραδοσιακής ναυπηγικής τέχνης. Στις βάρκες υπάρχει συνήθως και η «υπογραφή» του τεχνίτη. Μπορεί να είναι ένας γλάρος, ένα μάτι ή ένα κυκλωμένο τρίγωνο. Οι μαρτυροκαπιτισμένοι ψαράδες ξεχωρίζουν έτσι τον εκάστοτε μάστορα. Οι δε караβομαραγκοί θεωρούν τον εαυτό τους καλλιτέχνη και έχουν ιδιαίτερη σχέση με το κομμάτι που φιλοτεχνούν. Το βλέπουν και το καμαρώνουν, το κάθε σκάφος είναι σαν παιδί τους.

Ωστόσο, αν και η ξυλοναυπηγική έχει επιβιώσει από την εξαφάνιση πολλών παραδοσιακών επαγγελματιών, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος αποτελούν άμεση απειλή ακόμη και για την επιβίωσή του. Έρευνα που έγινε στο ΤΕΙ Θεσσαλίας από το Εργαστήριο Επιστήμης και Τεχνολογίας Ξύλου, αναφέρει πως ο αλιευτικός στόλος αυξήθηκε σε σημείο κορεσμού.

Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδότησε τους επαγγελματίες ψαράδες για την επικείμενη μείωση του στόλου, μέσω της καταστροφής των σκαφών τους, με στόχο την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Το δέλεαρ ήταν ένα μεγάλο οικονομικό ποσό. Όπως λένε κάποιοι караβομαραγκοί: σκάφη άγγελιο - διαμάντια της ιστορίας έγιναν χίλια κομμάτια αντί να έχουν θέση στα μουσεία.

Τα παλιά ναυπηγεία και οι ξυλουργοί της Ελλάδας αντιπροσωπεύουν μια ζωντανή κληρονομιά που ενσαρκώνει τη διαρκή σύνδεση του έθνους με τη θάλασσα. Είναι μια απόδειξη της ανθεκτικότητας της παράδοσης απέναντι στον νεωτερισμό και μια υπενθύμιση ότι ορισμένες τέχνες αξίζει να διατηρηθούν, γιατί κουβαλούν μαζί τους την ψυχή μιας ξεχωριστής δημιουργίας και τους απόηχους της μαστοριάς των προηγούμενων γενεών.

Καρνάγιο λοιπόν, όχι Φιγκαρό.

Ο κ. Αλέξης Σταμάτης είναι συγγραφέας.

Η μεταμόρφωση του «Κωνσταντίνου» στη Σύρο στέλνει μήνυμα τόσο για την επιβίωση της ξυλοναυπηγικής τέχνης όσο και για την προστασία του περιβάλλοντος

Ο street artist Πάρις Ξυνταριανός-Τσιροπινάς ενώ δουλεύει με τα σπρέι του στο καΐκι «Κωνσταντίνος»

Ρότα διάσωσης για ιστορικά καΐκια

ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΟΓΑΡΑ

Συνδεδεμένα με την ιστορία της χώρας μας, τα καΐκια βρίσκονται κάθε καλοκαίρι στις τουριστικές καμπάνιες, στα λαϊκά ελληνικά τραγούδια και στα ράφια πάνω από το καλοριφέρ των σπιτιών τα Χριστούγεννα. Αποτελούν την παράδοσή μας, ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της χώρας μας, και πίσω από αυτά κρύβεται η πλούσια ιστορία της ξυλοναυπηγικής τέχνης, που δυστυχώς αργοπεθαίνει μαζί με τους λιγοστούς ανθρώπους που την κατέχουν ακόμα. Και αυτό γιατί η επικράτηση των πλαστικών σκαφών έχει προκαλέσει τη μείωση των ταρσανάδων, όπου κατασκευάζονται τα ξύλινα σκάφη, και των καρναγιών, όπου επισκευάζονται.

Εισαγωγές από την Τουρκία

Τι και αν υπάρχει ανάγκη για καΐκια; Με το μέτρο που υιοθέτησε η ΕΕ το 2000 για τη μείωση της αλιεύσης, τα περισσότερα αποσύρθηκαν. Και ενώ δόθηκε η ευκαιρία αυτά τα σκάφη να γίνουν πλωτά εκθέματα, ακολουθήθηκε η εύκολη λύση, δηλαδή της διάλυσής τους. Πλέον για την κάλυψη των αναγκών για ημερόπλοια εισάγονται ξύλινα σκάφη από την Τουρκία,

παρ' όλο που η Ελλάδα διαθέτει τόσο τη γνώση όσο και τις πρώτες ύλες για την κατασκευή τους αλλά και για τη μετατροπή των υπαρχόντων καϊκιών. Ωστόσο, επιλέγεται κατά πλειοψηφία η λύση της πλήρους καταστροφής. Όπως εξηγεί στο «Βήμα» ο Κώστας Βολτής, γενικός διευθυντής της Αναπτυξιακής Εταιρείας Κυκλάδων, σκάφη μοναδικά, 100% χειροποίητα και όχι από καλούπια όπως τα αντίστοιχα πλαστικά, έχουν καταστραφεί: «Πλέον έχουν χαθεί ολόκληρες γενιές καϊκιών που φτιάχτηκαν από μάστορες, караβομαραγκούς. Ωστόσο, τα τελευταία 10 χρόνια γίνονται αρκετές προσπάθειες για να διασωθούν τα εναπομείναντα ξύλινα παραδοσιακά σκάφη και να παραμείνει εν ζωή η ξυλοναυπηγική τέχνη».

Η διάσωση του «Κωνσταντίνου»

Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, η εν λόγω εταιρεία διέσωσε τον «Κωνσταντίνο», ένα ξύλινο παραδοσιακό καΐκι 17 μέτρων που κατασκευάστηκε το 1930 και το οποίο βρισκόταν πολλά χρόνια έξω από τη θάλασσα στον ταρσανά στη Σύρο, παρατημένο στη φθορά του χρόνου και σε κακή κατάσταση.

Με ιστορία πλούσια που την κουβαλάει μέσα στο σκαρί του, το καΐκι, όπως αναφέρει ο κ. Βολτής, βρέθηκε από την εταιρεία κατά τη διαδικασία καταγραφής και ανάδειξης των ξύλινων παραδοσιακών σκαφών και της ξυλοναυπηγικής τέχνης. Το ξύλινο αυτό σκάφος αγοράστηκε από τον δήμο πριν από 20 χρόνια με σκοπό να γίνει πλωτό έκθεμα στο Βιομηχανικό Μουσείο της Σύρου, όμως ένεκα της έλλειψης πόρων έμεινε εγκαταλελειμμένο για πολλά χρόνια. Όταν βρέθηκε από τους ανθρώπους της Αναπτυξιακής Εταιρείας Κυκλάδων, αποφασίστηκε να αποτελέσει ένα σημείο ανάδειξης τόσο της ιδιαίτερης αυτής τέχνης όσο και της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος. «Σκεφτήκαμε να συνδυάσουμε το πρόγραμμα που έχουμε για την ξυλοναυπηγική τέχνη με αυτό για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Έτσι, βρήκαμε έναν street art καλλιτέχνη και του δώσαμε την ιδέα» αναφέρει ο κ. Βολτής.

Το μήνυμα για το περιβάλλον

Μια εντυπωσιακή δημιουργία από τον καλλιτέχνη Πάρι Ξυνταριανό-Τσιροπινά με θέμα το θαλάσσιο περιβάλλον και την προστα-

σία του βρίσκεται πάνω στο καΐκι, που ζει ξανά με τη θαλασσινή του παρέα (αστερίες, κοχύλια, ψάρια, χταπόδια, χελώνες, δελφίνια και γοργόνες) στη στεριά, αφού πλέον δεν μπορεί να ξαναβρεθεί στη θάλασσα.

Επιπλέον, στο σημείο ετοιμάζεται και μια ενημερωτική πινακίδα με QR code που θα ενημερώνει τους επισκέπτες για τους κινδύνους που αντιμετωπίζει το θαλάσσιο περιβάλλον και αφορούν την αλιεία και τις παράκτιες περιοχές και τη δημιουργία στοχευμένων προτάσεων για την αντιμετώπισή τους.

Ξεκίνημα από το ενδιαφέρον

Επίσης, στον ταρσανά, σε συνδυασμό με το καΐκι, η Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων θα δημιουργήσει μικρή έκθεση για την ανάδειξη της ξυλοναυπηγικής τέχνης, των παραδοσιακών σκαφών, των караβομαραγκών, των ταρσανάδων, των καρναγιών και της πλούσιας ιστορίας τους. Απώτερος σκοπός, να περάσει αυτή η τέχνη στην επόμενη γενιά.

«Πρέπει να ξεκινήσουμε όλη την προσπάθεια από το ενδιαφέρον. Δηλαδή να δημιουργήσουμε ενδιαφέρον για την κατασκευή τέτοιων σκαφών, γιατί αν υπάρχει αυτό θα υπάρξει και το αντίστοιχο από τα παιδιά να ακολουθήσουν ένα επάγγελμα από το οποίο θα μπορούν να βγάλουν τα προς το ζην. Η εμπειρία και η γνώση αυτών των λίγων караβομαραγκών και ξυλοναυπηγών που έχουν μείνει στη ζωή πρέπει να επιβιώσει» τονίζει ο κ. Βολτής.